‘N RIGLYN AAN GESTALTSPELTERAPEUTE VIR DIE HANTERING VAN EGSKEIDINGSVERLIES IN DIE MIDDELKINDERJARE

deur

BEATRIX ELIZABETH JOHANNA JANSEN VAN RENSBURG

voorgelê ter gedeeltelike vervulling van die vereistes vir die graad

MAGISTER DIACONIOLOGIAE
SPELTERAPIE-RIGTING

aan die

UNIVERSITEIT VAN SUID-AFRIKA

STUDIELEIER: DR. S.M. VAN STADEN

NOVEMBER 2004

I wish

Wish I had a shoulder,
Attached to a mother,
Wish I had a voice,
Attached to a father,
Wish I had affection,
Wish I had faces,
Many faces,
Attached to people,
With personalities,
With love,
With affection,
Wish I had love,
Attached to a family,
Wish I had a mother,
Attached to a shoulder,
Wish I had a father,
Attached to a voice...

Lemn Sissay

BEDANKINGS

Aan die volgende persone word opregte dank oorgedra:

- Dr. Sussa van Staden vir haar bekwame studieleiding.
- Me. Eileen de Klerk vir taalkundige versorging.
- Die skoolhoof en personeel van Laerskool Somerset-Wes vir die geleentheid en samewerking, om die skool as navorsingsbron te kon benut.
- Respondente wat bereid was om hul pyn, verlies en omstandighede met my te deel.
- Aan my kinders, Ewald en Liani vir hul opofferings en ondersteuning.
- Aan my man Ewald vir begrip, volgehoue ondersteuning en aanmoediging.

Dank aan my Hemelse Vader uit Wie se liefde en genade ek elke dag leef.

OPSOMMING

‘n Riglyn aan Gestaltspelterapeute vir die hantering van egskeidingsverlies in die middelkinderjare

Egskeiding is ‘n prominente verskynsel in Suid-Afrika wat duisende kinders raak. Hierdie studie is gerig deur die uitgangspunt dat kinders in egskeidingsituasies deur terapeute begelei behoort te word, ten einde hul verlieservarings te hanteer. Die gebrek aan ‘n riglyn vir gestaltspelterapeute waarmee hiérdie verliese by die kind in die middelkinderjare aangespreek kan word, is as navorsingsprobleem geformuleer.

Die doel van die studie was dus om ‘n riglyn aan gestaltspelterapeute saam te stel waarmee egskeidingsverlies by die kind in die middelkinderjare sinvol aangespreek kan word. Ten einde in hierdie doel te kon slaag, is die navorsingsproses deur kwalitatiewe navorsing gerig en is triangulering as inligtinginsamelingstegniek benut om verlieservarings, gevoelens en gedragsreaksies by die kind in die middelkinderjare te ondersoek. Die benuttingswaarde en toepassingsmoontlikhede van gestaltspelterapie tydens die terapeutiese hantering van hiérdie kind is ook verken en beskryf. Deur middel van die prosessering en integrering van bevindinge wat tydens die empiriese ondersoek verkry is, kon die data vir praktiese doeleindes toegepas word om ‘n riglyn bestaande uit ses onderskeie fases, vir die gestaltspelterapeut saam te stel. Daar is dus in die doel van die ondersoek geslaag, naamlik die daarstelling van: ‘**n Riglyn aan Gestaltspelterapeute vir die hantering van egskeidingsverlies in die middelkinderjare.**

SUMMARY

A guideline for Gestalt play therapists in addressing loss through divorce in children in the latency period.

Divorce is a prominent phenomenon that affects thousands of children in South Africa. The point of departure for this research is that children in divorce situations require therapeutic guidance in order to manage their experience of loss. The research problem formulated was concerned with the lack of guidelines for Gestalt play therapists to address those losses experienced by children during the latency period.

Therefore, the purpose of the study was to provide a guideline in order to ensure a meaningful therapeutic experience for children in the latency period. In order to reach this goal, the research process was guided by qualitative research. Triangulation was used as a data collection technique, in order to achieve this goal of investigating children who experience loss and behavioural responses. The value and suitability of Gestalt therapy during the therapeutic management process was examined. Stemming from the process and integration of results obtained in the empirical investigation, guidelines consisting of six diverse phases were developed and explicated. The goal of the research was therefor achieved with the application of: **A guideline for Gestalt play therapists in addressing loss through divorce in children in the latency period**.

KERNBEGRIPPE VAN TOEPASSING

Kind in die middelkinderjare

Die tydperk tussen ongeveer die sesde en twaalfde lewensjaar, staan bekend as die middelkinderjare. Dit begin dus wanneer die kind skoolgaande ouderdom bereik en eindig wanneer puberteit ongeveer begin, alhoewel puberteit by verskillende kinders op verskillende ouderdomme in aanvang neem. Gedurende hierdie tydperk vind daar veral groei plaas ten opsigte van die sosiale-, liggaamlike-, kognitiewe- en emosionele ontwikkeling van die kind.

Egskeiding

Egskeiding verwys na die proses waartydens ‘n man en vrou wat deur die eg aan mekaar gebind is, willekeurig van mekaar skei deur die wettige kontrak wat daar tussen hul bestaan, te verbreek. Beide die man en vrou is dan weer daartoe in staat om met ‘n ander onafhanklike party in die huwelik te tree.

Verlies en verliesbelewenis

Verlies kan beskryf word in terme van verandering, in ‘n reeks van situasies, wat deur rou gevolg word en sosiale verandering meebring. Die effek wat hierdie verlies op die individu het, word beskou as die verliesbelewenis. Dit kan op fisiese, psigiese of emosionele vlak beleef word.

Gestaltterapie

Gestaltterapie word beskou as 'n vorm van psigoterapie wat fokus op dit wat onmiddellik teenwoordig is, met die doel om die kliënt te help om die gewaarwordinge van sy ervarings in hul totaliteit te verbeter. Gestaltterapie word aangewend teen die agtergrond van die vereiste van werklike kontak tussen terapeut en kliënt. Die doel van gestaltterapie is gerig op die bewusmaking van kliënte van dit wat hulle doen en hoe hul hulself kan verander deur hulself te aanvaar en te waardeer. Gestaltterapie omsluit die kognitiewe en emosionele totaliteit van elke persoon, elke oomblik en tydens elke gebeurtenis

Gestaltspelterapie

Gestaltspelterapie kan dus beskou word as 'n psigoterapeutiese tegniek waarvan die beginsels en tegnieke van die gestaltterapie gevolg word, om 'n terapeutiese verhouding met die kind te vestig. Die kind word in totaliteit benader en bewus gemaak van sy emosies en belewenisse in die hier-en-nou. Die doel is om die kind:

- se bewussynsvlakke te verskerp
- meer geïntegreerd te laat funksioneer en
- se selfondersteuning te verhoog.

VERKLARING

Ek verklaar hiermee dat **‘n Riglyn aan Gestaltspelterapeute vir die hantering van egskeidingsverlies in die middelkinderjare** my eie werk is en dat ek alle bronne wat ek gebruik of aangehaal het deur middel van volledige verwysings aangedui en erken het.

Aangesien hierdie studie as voorondersoek gaan dien vir verdere navorsing deur student op D Phil vlak, asook die feit dat triangulering as inligtinginsamelingstegniek vir die empiriese ondersoek benut is, is die aantal bladsye soos voorgeskryf vir Magister-vlak navorsing, oorskrei.

……………………..   ……………….

HANDTEKENING   DATUM

(Me BEJ Jansen van Rensburg)

INHOUDSOPGAWE

Bladsy

HOOFSTUK I

ALGEMENE INLEIDING EN UITEENSETTING VAN DIE STUDIE

1.1 Inleiding 1

1.2 Motivering en begronding vir die keuse van die onderwerp 2

1.3 Formulering van die navorsingsprobleem 4

1.4 Doel van studie 5
1.4.1 Doelstelling 5
1.4.2 Doelwitte 5

1.5 Navorsingsvraag vir die studie 6

1.6 Navorsingsmetodologie 6
1.6.1 Soort navorsing 6
1.6.2 Navorsingsbenadering en –strategie 7

1.7 Navorsingsprosedure en werkswyse 8
1.7.1 Inligtinginsameling 8
1.7.1.1 Literatuurstudie 9
1.7.1.2 Semi-gestruktureerde onderhoudvoering
1.7.1.3 Gevallestudie 10
1.7.2 Ontledingstrategie 10

1.8 Uitvoerbaarheid van die ondersoek 11
1.8.1 Literatuurstudie 11
1.8.2 Konsultasie met kundiges 12
1.8.3 Voorondersoek 12
1.8.4 Omskrywing van universum, populasie, afbakening van steekproef en wyse van steekproefneming 13

1.9 Etiese aspekte van die navorsing 14

1.10 Konseptualisering 15
1.10.1 Kind in die middelkinderjare 15
1.10.2 Egskeiding 16
1.10.3 Verlies en verliesbelewenis 16
1.10.4 Gestaltspelterapie 17

1.11 Indeling van navorsingsverslag 18

1.12 Samevatting 19

HOOFSTUK 2
DIE OMVANG VAN VERLIESERVARING DEUR EGSKEIDING BY DIE KIND IN DIE MIDDELKINDERJARE

2.1 Inleiding 20

2.2 Die voorkoms van egskeiding in Suid-Afrika 22

2.3 Die kind in die middelkinderjare 23
2.3.1 Liggaamlike ontwikkeling 23
2.3.2 Motoriese ontwikkeling 24

2.3.3 Kognitiewe ontwikkeling 24

2.3.4 Emosionele ontwikkeling 24

2.4 Verliese wat die kind in egskeidingsituasies beleef 25

2.4.1 Verlies aan gesinseenheid 26

2.4.2 Verlies aan ‘n ouer 27

2.4.3 Verlies aan ouerlike aandag 28

2.4.4 Verlies aan ‘n familie 30

2.4.5 Verlies aan vertroue 31

2.4.6 Verlies aan ouerlike betrokkenheid en fisieke kontak 32

2.4.7 Verlies aan identiteit soos voor die egskeiding 33

2.4.8 Verlies aan ondersteunende verhoudings 34

2.4.9 Verlies as gevolg van die kind se reaksie op egskeiding 35

2.4.10 Verlies aan sosiale status 35

2.4.11 Verlies aan ekonomiese sekuriteit en lewenstandaard 36

2.5 Die effek van egskeiding op die kind in sy middelkinderjare 37

2.6 Verlies as rouproses 41

2.6.1 Kenmerkende gedragsreaksies van die kind in die middelkinderjare tydens die verloop van die rouproses 42

2.6.1.1 Aanvangsfase 44

2.6.1.2 Sekondêre fase 52

2.6.1.3 Fase van aanvaarding 64

2.7 Samevatting 67

HOOFSTUK 3

‘N TEORETIESE PERSPEKTIEF OP GESTALT- EN GESTALTSPELTERAPIE

3.1	Inleiding	68
3.2	Gestaltterapie as teoretiese benadering	68
3.3	Omskrywing van begrippe	70
3.3.1	Gestalt	70
3.3.2	Gestaltterapie	71
3.3.3	Gestaltspelterapie	72
3.4	Uitgangspunte van gestaltterapie	73
3.4.1	Holisme	74
3.4.2	Homeostase en organismiese selfregulering	75
3.4.3	Fragmentering	76
3.4.4.	Figuurgrond	76
3.4.5	Hier-en-nou	77
3.4.6	Kontak en kontakgrens	78
3.4.7	Kontakgrensversteurings	78
3.4.7.1	*Introjeksie*	79
3.4.7.2	*Projeksie*	80
3.4.7.3	*Samevloeiing*	81
3.4.7.4	*Retrofleksie*	82
3.4.7.5	*Defleksie*	83
3.4.7.6	*Desensitisasie*	84
3.4.7.7	*Egotisme*	85
3.4.8	Polariteite	86

3.4.9 Struktuur van persoonlikheid 87
3.4.9.1 Sintetiese / vals laag 87
3.4.9.2 Fobiese laag 88
3.4.9.3 Impasse laag 88
3.4.9.4 Implosiewe laag 89
3.4.9.5 Eksplosiewe laag 90
3.4.10 Voltooiing van onvoltooidhede 90
3.4.11 Weerstand 91

3.5 Doelstellings van gestaltterapie 91
3.5.1 Bewustheid 91
3.5.2 Integrasie 93
3.5.3 Selfondersteuning 94

3.6 Die terapeutiese proses binne gestaltspelterapie 95
3.6.1 FASE 1: Bou van ‘n terapeutiese verhouding 97
3.6.2 FASE 2: Kontakmaking en bevordering van selfondersteuning 99
3.6.3 FASE 3: Emosionele uitdrukking 101
3.6.4 FASE 4: Selfvertroeteling 103
3.6.5 FASE 5: Hantering van volhardende onvanpaste gedrag 104
3.6.6 FASE 6: Terminering 105

3.7 Samevatting 105

HOOFSTUK 4

NAVORSINGSMETODOLOGIE: ‘N EMPIRIESE PERSPEKTIEF EN INTEGRERING VAN BEVINDINGE

4.1 Inleiding 107

4.2 Navorsingsproses vir die empiriese ondersoek 107
4.2.1 Probleemformulering en beplanning vir navorsing 108
4.2.2 Insameling van inligting 110
4.2.2.1 Literatuurstudie 110
4.2.2.2 Semi-gestruktureerde onderhoudvoering met ouers as respondente 111
4.2.2.3 Waarneming van gevallestudies 111
4.2.3 Prosessering van inligting en bevindinge 115
4.2.3.1 Ouers as respondente 115
4.2.3.2 Gevallestudies 118
4.2.4 Integrering van navorsingsbevindinge: ‘n Riglyn aan Gestaltspelterapeute vir die hantering van egskeidingsverlies in die middelkinderjare 132

4.3 Samevatting 141

HOOFSTUK 5

GEVOLGTREKKINGS, AANBEVELINGS EN MOONTLIKE TEKORTKOMINGE

5.1 Inleiding 142

5.2 Gevolgtrekkings 143

5.3 Aanbevelings 147

5.4 Moontlike tekortkominge 148

5.5 Slotopmerking 149

BRONNELYS 150

LYS VAN TABELLE

Tabel 1: Skematiese voorstelling van die terapeutiese proses 97
Tabel 2: Die spelterapeutiese proses benut vir die identifisering van verlieservarings by die kind as respondent 114
Tabel 3: Identifisering van verlieservarings en gevoelens deur ouers as respondente 116
Tabel 4: Onvoltooide sinnetoets 119
Tabel 5: Identifisering en assessering van gevoelens van kinder-respondente in egskeidingsituasies 124
Tabel 6: Identifisering en assessering van kinder-respondente se verlieservarings in die egskeidingsituasie 129

LYS VAN BYLAES

Bylaag A 159
Bylaag B 160
Bylaag C 161
Bylaag D 162
Bylaag E 163
Bylaag F 164
Bylaag G 165
Bylaag H 166